

İLKÖĞRETİM 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KONUŞMA KAVRAMINA İLİŞKİN ALGILARI

Ahmet AKKAYA *

Özet

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (6, 7, 8. Sınıflar) dinleme / izleme, konuşma, okuma, yazma becerileriyle dil bilgisi öğrenme alanından oluşmaktadır. Söz konusu becerilerden konuşma üzerinde az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin “konuşma” kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, Elazığ ili Şehit Piyade Binbaşı Zafer Kılıç İlköğretim Okulu ile Kanuni Sultan Süleyman İlköğretim Okulu’nda öğrenim gören 83 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri her öğrencinin “Konuşma... gibidir; çünkü...” cümlesini tamamlamasıyla elde edilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (%96,4) konuşmayla ilgili olumlu metaforlar geliştirdiği %3,6’sının ise olumsuz metaforlar geliştirdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Metafor, konuşma, öğrenci.

PERCEPTIONS OF 8th GRADE ELEMENTARY STUDENTS ABOUT SPEAKING CONCEPT

Abstract

Curriculum of Elementary Turkish Lesson (Grade 6, 7, 8) consists of listening/watching, reading, writing abilities with learning grammar area. However, exercises about speaking ability are restricted. The main purpose of this study is to expose perceptions of students of elementary 8th grade about “speaking” concept by the means of metaphors. The participants for this study included 83 students from Şehit Piyade Binbaşı Zafer Kılıç Elementary School and Kanuni Sultan Süleyman Elementary School both located in Elazığ. To collect the study data, each participant was asked to complete the prompt “Speaking is like ... because ...” The content analysis technique was used to analyze study data. According to the results, a big amount of students (96.4%) have developed positive metaphors about speaking; 3.6% have developed negative metaphors.

KeyWords: Metaphor, speaking, student.

Giriş

Konuşma; zihinde başlayan ve düşüncelerin sözle ifade edilmesiyle tamamlanan bir süreçtir (Güneş, 2007: 95). Bu süreç, insanların sahip olduğu özelliklerin en önemlilerinden birinin konuşma olduğu düşünüldüğünde daha fazla önem kazanmaktadır. Özellikle güzel, doğru ve etkili konuşma işlerimizin yoluna girmesine, isteklerimizin yerine getirilmesine hemen hemen her alanda başarılı olmamıza yardımcıdır (Tansel, 1987: 327). Bu nedenle, konuşma hayatımızda önemli bir yere sahip iletişim ve etkileşim aracıdır. İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Şehit Piyade Binbaşı Zafer Kılıç İlköğretim Okulu, Türkçe Öğretmeni, akkaya_ahmet@hotmail.com

Programı (6, 7, 8. Sınıflar)'nın temel aldığı yapılandırmacı yaklaşıma göre ise konuşma, öğrenciler arasında iş birlikli öğrenmenin en önemli anahtarıdır (Güneş, 2007: 99). Bu nedenle konuşma, ilköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (6, 7, 8. Sınıflar)'nda dinleme / izleme, okuma, yazma becerileriyle dil bilgisi öğrenme alanından farklı bir beceri olarak %20'lik bir oranla (MEB, 2006: 10) yer almıştır.

İnsan iletişimini diğer iletişim sistemlerinden üstün kılan davranış “konuşma yoluyla dili kullanabilme” dir. Dil, insanların iletişimde bulunmak amacı ile geliştirdikleri bir anlaşma aracıdır. Başka deyişle, dilin birinci işlevi iletişimdir. Bu işlevi yerine getirmede dil, insanların düşünce, duygu, istek, deneyim vb. yaşantılarını birbirlerine aktarabilmelerini sağlar (Gökkaya, 2008: 2). Anlamın taşıyıcısı olan dil, içinde barındırdığı sistemler aracılığıyla anlamı bazen gerçeğine uygun aktarmakta bazen de örtmektedir. Varlığın anlam kazanabilmesi için dilin salt bir taşıyıcı olmasından öte gerçekliği tam olarak aktarabilmesi için metaforlara ihtiyacı vardır.

Metafor kelimesi, Grekçe metapherein (aktarmak) kelimesinden türetilmiş olup meta (arasında) ve pherein (taşımak, nakletmek) sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Metafor, anlamın bir şeyden diğerine aktarılmasıdır (Nikitina ve Furuoka, 2008: 194). Mish ise metaforu “bir nesne veya fikri harfi harfine ifade eden kelime ya da kelime grubunun aralarında benzerlik veya temsil (analoji) olan başka bir kelime ya da kelime grubunun yerine kullanıldığı konuşma figürü” olarak tanımlamaktadır (Aktaran: Groth ve Bergner, 2005: 28). Metaforlar geleneksel olarak konuşanın dilini süsleyen figürler olarak görülmesine rağmen son zamanlarda ruhbilimciler ve dilciler onu farklı tanımlamıştır. Örneğin, metaforu Kramersch “sıklıkla birbirine uyumsuz iki kaynağın birbirine aktarımı”; Ortony ve Fainsilber “bilişin ve iletişimin önemli bir aracı” olarak görmüştür (Aktaran: Nikitina ve Furuoka, 2008: 194). Bu tanımlar metaforları (benzetmeler, istiareler, mecazlar vb.) olayların oluşumu ve işleyişi hakkında düşüncelerimizi yapılandıran, yönlendiren, kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biri haline getirmektedir (Saban, 2004: 131). Metaforların önemli bir özelliği de insanın bilişsel sürecine yardımcı olmasıdır (Nikitina ve Furuoka, 2008: 194). Bu nedenle metafor, bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına, yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması olarak dikkat çeker (Arslan ve Bayrakçı, 2006: 103).

Metaforlar, olumlu ve olumsuz çağrışımlar barındırabilir. Bu duruma Nikitina ve Furuoka (2008: 194)'un “öğrenme” hakkında verdiği metafor örnek olarak gösterilebilir. Bir öğrenci öğrenmeyi “Everest'e tırmanma” olarak tanımlıyorsa öğrencinin başa çıkmak zorunda olduğu “başarısız olma tehlikesi” vardır. Ayrıca bu metafor, hedefe ulaşmaya kadar sabırlı olmayı ve dikkatli hareket etmeyi de içermektedir. Buna rağmen, bu metafor iyimserlik doludur; çünkü hedefe ulaşmak öğrenciyi “dünyanın tepesine” çıkaracaktır. Bununla birlikte metaforların yorumlanmasında metaforu oluşturan kişinin geçmiş yaşantısı önemlidir. Örneğin, öğrenciyi “yağmur” metaforuyla tanımlayan iki öğretmenden birisi, açıklamasında “bolluk, bereket” olarak tanımlarken bir başka öğretmen “sel başlangıcı” olarak açıklamalarda bulunabilmektedir.

Boostrom'a göre, öğretim hakkında metafor kullanmak, mutlaka öğretimi o metaforun öngördüğü şekilde gerçekleştirmek değil, öğretim hakkında tartışma olarak düşünmektir (Aktaran: Saban, 2004: 132). Goldstein'e göre ise metaforlar, durumları ve olayları algılamamızı etkilediği için gerçekleri yeniden tanımlamak ve problem

durumlarını yeniden kavramsallaştırmayı teşvik etmek için kullanılabilir (Aktaran: Cerit, 2008: 694). Bu bağlamda, konuşma kavramını metaforlarla açıklamak bu kavramın daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin “konuşma” kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu genel amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin “konuşma” kavramına ilişkin sahip oldukları algıları hangi metaforlarla açıklamaktadır?
2. “Konuşma” kavramına ilişkin öğrencilerin ileri sürdüğü metaforlar, hangi kategoriler altında toplanabilir?

Yöntem

Bu çalışma, nitel bir araştırma olup araştırmada veriler içerik analizi tekniğiyle elde edilmiştir. Krippendorff'a göre, “içerik analizi, metinlere ve kullanıldıkları bağlamlara yönelik anlamlı ve geçerli çıkarımlar yapabilmek için kullanılan bilimsel bir araştırma yöntemidir.” (Aktaran: Gürel ve Emet, 2004: 18).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Elazığ ili merkez ilçesinde bulunan ve tesadüfi olarak seçilen Şehit Piyade Binbaşı Zafer Kılıç İlköğretim Okulu ile Kanuni Sultan Süleyman İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören 83 tane 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubunun cinsiyet dağılımı şöyledir:

Cinsiyet	(f)	(%)
Erkek	47	56,6
Kız	36	43,4
Toplam	83	100

Tablo-1. Çalışma grubunun cinsiyet dağılımı

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Şehit Piyade Binbaşı Zafer Kılıç İlköğretim Okulu ile Kanuni Sultan Süleyman İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerinden “Konuşma ... gibidir; çünkü ...” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Böylelikle “konuşma” kavramına ilişkin öğrencilerin sahip oldukları metaforlar belirlenmiş, daha sonra da bu metaforlar kategorilere ayrılarak öğrencilerin “konuşma” ya yönelik algıları tespit edilmiştir.

Verilerin Analiz Edilmesi

Bu araştırmada verilerin analiz edilmesi ve yorumlanmasında Saban'ın (2008) “İlköğretim I. Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Bilgi Kavramına İlişkin Sahip oldukları Zihinsel İmgeler” adlı makalesinden yararlanılmıştır. Bu

doğrultuda, ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin geliştirdiği metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması süreci dört aşamada gerçekleştirilmiştir: 1. Adlandırma aşaması 2. Eleme ve arıtma aşaması 3. Derleme ve kategori geliştirme aşaması 4. Geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması.

Adlandırma aşamasında, geliştirilen metaforların geçici bir listesi alfabetik sıraya göre yapılarak öğrencilerin belirgin bir şekilde metaforu ifade edip etmediğine bakılmıştır.

Eleme ve arıtma aşamasında ise öğrencilerin ürettiği metaforlar tekrar incelenmiş ve metafor kaynağı içermeyen, açıklaması olmayan 12 form elenerek geçerli metaforlara ulaşılmıştır.

Derleme ve kategori geliştirme aşamasında, geliştirilen metaforlar olumlu ve olumsuz olmak üzere iki gruba ayrıldıktan sonra “konuşma” kavramına ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından 6 kategori altında toplanmıştır. Geliştirilen metaforların yanına örnek öğrenci açıklaması da sunulmuştur.

Geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşamasında ise araştırmada ulaşılan 6 kategorinin altında verilen metaforların söz konusu kategoriyi temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu nedenle, iki uzmana iki liste verilmiş olup bu listeler şunlardır:

1. İlköğretim 8. sınıf öğrencileri tarafından geliştirilen 32 metaforun alfabetik sıraya göre dizili olduğu liste.
2. Araştırmacı tarafından oluşturulan 6 kategoriyi ve bu kategorilerin özelliklerini içeren liste.

Uzmanlardan bu iki listeden yararlanarak metaforlarla kategorileri eşleştirmesi istendi. Sonra uzmanların ve araştırmacının yaptığı liste karşılaştırıldı. Karşılaştırma sonunda uzmanların ve araştırmacının 30 metaforunda görüş birliğinde olduğu, fakat su ve ilkbahar metaforlarında görüş ayrılığı içinde oldukları görüldü. Daha sonra Miles ve Huberman'ın [Güvenirlik: Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] formülü (Aktaran: Saban, 2008: 430) kullanılarak araştırmanın güvenilirliği hesaplandı. Nitel araştırmalarda uzmanların ve araştırmacının değerlendirmesi arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda istenilen güvenilirlik sağlanmaktadır (Saban, 2008: 430). Miles ve Huberman'ın formülüne göre, araştırmanın güvenilirliği $30 / (30+2) = 0,93$ olarak hesaplanmıştır. Bu ise araştırmanın güvenilir olduğunu gösterir.

Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan 8. sınıf öğrencilerinin “konuşma” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar tablolar hâlinde sunulmuş ve araştırma sonuçlarına göre alt başlıklar halinde analiz edilerek yorumlanmıştır.

İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin “Konuşma” Kavramına İlişkin Önerdikleri Metaforlar

Bu başlıkta, öğrenciler tarafından geliştirilen metaforlar alfabetik sıraya göre listelenerek her bir metaforu temsil eden öğrenci sayısı ve yüzdesi sunulmaktadır.

Kategori	Kod	Metaforun Adı	Metaforu Temsil Eden Öğrenci			
			(f)	(%)	Kodlar Toplam	
					(f)	(%)
Olumlu Metaforlar	1	Ağaç	10	12,1	80	96,4
	2	Ağaç Dalları	3	3,6		
	3	Ağaç Meyvesi	1	1,2		
	4	Ağacın Yaprağı	4	4,8		
	5	Ağaç Yaprakları	3	3,6		
	6	Altın	1	1,2		
	7	Arkadaşlık	2	2,4		
	8	Ayna	2	2,4		
	9	Güneş	5	6,1		
	10	Hayat	3	3,6		
	11	Hazine	6	7,3		
	12	İlkbahar	1	1,2		
	13	İnsan	1	1,2		
	14	İnsanlar	1	1,2		
	15	Kalem	1	1,2		
	16	Karakter	1	1,2		
	17	Kendim	1	1,2		
	18	Kitap	2	2,4		
	19	Köprü	2	2,4		
	20	Musluktan Akan Su	1	1,2		
	21	Okyanus	1	1,2		
	22	Olgunlaşmış Kiraz	2	2,4		
	23	Paylaşım	1	1,2		
	24	Sevgi	3	3,6		
	25	Spor	3	3,6		
	26	Su	15	18,1		
	27	Toprak	1	1,2		
	28	Yemek Yeme	2	2,4		
	29	Yıldızlar	1	1,2		
Olumsuz Metaforlar	30	Çürümüş Bir Hayat	1	1,2	3	3,6
	31	Gereksiz Bir Su	1	1,2		
	32	Ölüm	1	1,2		
Toplam			83	100	83	100

Tablo-2. Konuşma kavramına ilişkin geliştirilen metaforlar ile bunları temsil eden öğrenci sayısı ve yüzdesi

Tablo-2 incelendiğinde, 83 tane 8. sınıf öğrencisinin konuşma kavramıyla ilgili 32 metafor geliştirdiği görülmektedir. Bu veriler, 2,6 öğrencinin bir metafor geliştirdiğini göstermektedir. Bu durum ise öğrencilerin imaj dünyasının birbirine yakın olduğunu gösterir. Bununla birlikte, geliştirilen metaforların büyük bir çoğunluğunun (%96,4) olumlu, %3,6'sının ise olumsuz çağrışımlar oluşturduğu görülmektedir. Bu veriler, öğrencilerin konuşma kavramına ilişkin olumlu bir tutum içerisinde olduklarını gösterir. Öğrencilerin en fazla su, ağaç, hazine, güneş ve ağacın yaprağı metaforunu kullandığı görülmektedir. Bu metaforların genelinin her gün karşılaşılan somut nesnelere olması dikkat çekicidir. Bu durum, öğrencilerin anlam dünyasının somut metaforlarla örülü olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte sevgi, arkadaşlık gibi soyut metaforlar da geliştirilmiştir.

“Konuşma” Kavramına İlişkin Öğrencilerin Kullandığı Metafor Kategorileri

Bu başlıkta, öğrenciler tarafından geliştirilen metaforlar kategorilere ayrılarak kategoriye ve metaforu temsil eden öğrenci sayısı ve yüzdesi sunulmaktadır.

Kategori	Kod	Metafor	Örnek Öğrenci Açıklamaları	Metaforu Temsil Eden Öğrenci			
				(f)	(%)	Kodlar Toplam	
						(f)	(%)
İletişim	19	Köprü	“Konuşma, iki insan arasındaki iletişimde köprü görevinde bulunur.”	2	2,4	45	54,2
	24	Sevgi	“Konuştuğumuz insanlara güzel şeyler söylemeliyiz.”	3	3,6		
	8	Ayna	“İnsanın iç dünyasını insanlara anlatmaya yarar.”	2	2,4		
	18	Kitap	“Kitap kendini nasıl anlatırsa insanlarda konuştuğu zaman kendini anlatır.”	2	2,4		
	23	Paylaşım	“Konuşurken duygularımızı paylaşırız.”	1	1,2		
	7	Arkadaşlık	“Konuştuğumuz kişiyi tanı ve karşımızdakiyle arkadaş oluruz.”	2	2,4		
	10	Hayat	“Biz hayatımız boyunca konuşuruz.”	3	3,6		
	9	Güneş	“Konuşma, güneş gibi aydınlatır insanı. İletişim kurmada sıcaklığı sağlar.”	5	6,1		
	16	Karakter	“İnsan konuştuğunda karakterini yansıtır.”	1	1,2		
	13	İnsan	“İnsan konuşmalarında kendini gösterir.”	1	1,2		
	26	Su	“Konuşmalarımız su gibi akar gider ve karşımızdaki insan o sudan yararlanır.”	8	9,6		
	20	Musluktan Akan Su	“Musluktan suyun çıkması gibi bizim ağızımızdan da sözler çıkar ve karşımızdaki insan bilgilenir.”	1	1,2		
	4	Ağacın Yaprağı	“Bir ağaç nasıl ilkbaharda yaprak açıyorsa insan da iletişim kurduğu zaman bir yaprak gibi açılır.”	4	4,8		
	11	Hazine	“Konuşma; duygularımızı, düşüncelerimizi aktardığımız bir hazinedir.”	6	7,3		
	6	Altın	“Konuşma iletişimi sağladığı için çok değerlidir.”	1	1,2		
	27	Toprak	“Toprak nasıl bitkileri vb. şeyleri besliyorsa konuşma da karşımızdaki insanı besler ve karşımızdakiyle iletişimimizi sağlar.”	1	1,2		
	15	Kalem	“Kalemle düşüncelerimizi yazabiliriz, konuşmayla da sözlü olarak anlatırız.”	1	1,2		
17	Kendim	“Konuşarak kendimi yansıtırım.”	1	1,2			
İhtiyaç	26	Su	“Suya nasıl ihtiyacımız varsa konuşmaya da her zaman ihtiyacımız var.”	7	8,5	15	18,1
	2	Ağaç Dalları	“Ağaç dalsız olmaz, insan konuşmadan yapamaz.”	2	2,4		
	5	Ağaç Yaprakları	“Ağaç nasıl yapraksız yaşayamazsa bir insan da konuşmadan yaşayamaz.”	3	3,6		
	12	İlkbahar	“Konuşmayan insan kış gibi ölüdür. Konuşan insan da doğanın canlandığı ilkbahardır.”	1	1,2		
	28	Yemek Yeme	“Yemek yemeden ve konuşmadan hayatımızı devam ettiremeyiz.”	2	2,4		
Gelişim	1	Ağaç	“Ağaçlar yavaş yavaş gelişir. Konuşma da ağaç gibi yavaş yavaş gelişir. En sonunda da ağaç gibi güzel bir hal alır.”	7	8,5	12	14,5
	22	Olgunlaşmış Kiraz	“Kirazlar olgunlaştıkça daha lezzetli olur, konuşma da böyledir. Konuştuğumuz daha güzel olur.”	2	2,4		
	25	Spor	“Bir insan spor yaparak vücudunu geliştirir. Konuşarak da hatalarını görür ve kendini geliştirir.”	3	3,6		
Zengin Kelime Kadrosu	1	Ağaç	“Ağaç dallarında ve içinde birçok şey barındırır. Konuşmada içerisinde en az bu kadar şey barındırır.”	3	3,6	6	7,2
	29	Yıldızlar	“Konuşurken gökyüzündeki yıldızlar kadar çok harf ve kelime kullanırız.”	1	1,2		
	21	Okyanus	“Konuşmamızda okyanustaki kadar çok şey vardır.”	1	1,2		
	14	İnsanlar	“Konuşurken insanlar kadar sayısız kelime kullanırız.”	1	1,2		
	2	Ağaç Dalları	“Ağacın dalları nasıl birbirinden farklıysa herkesin konuşması da birbirinden farklıdır.”	1	1,2	2	2,4
	3	Ağaç meyvesi	“Ağaç meyvesiyle tanınır, insan konuşmasıyla.”	1	1,2		
Toplam				80	96,4	80	96,4

Tablo-3. Konuşma kavramına ilişkin geliştirilen olumlu metaforlar ile bunları temsil eden öğrenci sayısı ve yüzdesi

Tablo-3 incelendiğinde, olumlu metafor geliştiren öğrencilerin yarısından fazlasının (%54,2) konuşmayı bir iletişim aracı olarak gördüğü tespit edilmiştir. Bu durum köprü, sevgi, ayna, kitap, paylaşım, arkadaşlık, hayat,

güneş, karakter, insan, su, musluktan akan su, ağacın yaprağı, hazine, altın, toprak, kalem kendim metaforlarıyla ifade edilmiştir. Öğrencilerin %18,1'i ise su, ağaç dalları, ağaç yaprakları, ilkbahar, yemek yeme metaforlarıyla konuşmanın bir ihtiyaç olduğunu; %14,5'i ağaç, olgunlaşmış kiraz, spor metaforlarıyla konuşmanın gelişim gösterdiğini; %7,2'si ağaç, yıldızlar, okyanus, insanlar metaforlarıyla konuşmada zengin bir kelime kadrosuna sahip olunması gerektiğini; %2,4'ü ise ağaç dalları, ağaç meyvesi metaforlarıyla konuşmanın bireysel olduğunu ifade etmiştir. Tablo-3'teki metaforlar incelendiğinde, aynı metaforların (su, ağaç) farklı kategorilerde yer aldığı görülmektedir. Bu durum, oluşturulan metafora yüklenen anlamla ilgilidir.

Kategori	Kod	Metafor	Örnek Öğrenci Açıklamaları	Metaforu Temsil Eden Öğrenci			
				(f)	(%)	Kodlar Toplam	
						(f)	(%)
Gereksizlik	32	Ölüm	"Konuştuğumuz zaman ölürüz."	1	1,2	3	3,6
	30	Çürümüş Bir Hayat	"Hayat konuşmayla biter."	1	1,2		
	31	Gereksiz Bir Su	"İnsanlar her zaman gereksiz yere konuşurlar. Gereksiz bir su gibi konuşmalar da gereksizdir."	1	1,2		
Toplam				3	3,6	3	3,6

Tablo 4. Konuşma kavramına ilişkin geliştirilen olumsuz metaforlar ile bunları temsil eden öğrenci sayısı ve yüzdesi

Tablo-4 incelendiği zaman, olumsuz metafor geliştiren öğrencilerin (%3,6) tamamının ölüm, çürümüş bir hayat, gereksiz bir su metaforlarıyla "konuşma becerisinin gerekli bir beceri olmadığını" belirtmiştir. Bu durum, olumsuz bir tutum olmakla birlikte az sayıda öğrencinin bu düşünceye sahip olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Konuşma becerisi Türkçe eğitiminde önemli bir yere sahip olmasına rağmen bu beceriyle ilgili sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, konuşma kavramına ilişkin 8. sınıf öğrencilerinin algıları metaforlar aracılığıyla incelenmiştir. Araştırmaya katılan ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin %96,4'ünün altın, arkadaşlık, ayna, güneş, hayat, hazine, ilkbahar, insan, insanlar, kalem, karakter, kendim, kitap, köprü, musluktan akan su, okyanus, olgunlaşmış kiraz, paylaşım, sevgi, spor, su, toprak, yemek yeme, yıldızlar metaforlarıyla olumlu; %3,6'sının ise çürümüş bir hayat, gereksiz bir su, ölüm metaforlarıyla olumsuz bir algıya sahip oldukları görülmektedir. Bununla birlikte, olumlu metafor geliştiren öğrencilerin en fazla su (%18,1), ağaç (%12,1), hazine (%7,3), güneş (%6,1) ve ağacın yaprağı (%4,8) metaforunu kullandığı görülmektedir. Metaforlar kategorilere ayrıldığında olumlu algıya sahip öğrenciler;

- Konuşmanın iletişim aracı olduğunu,
- Konuşmanın doğal bir ihtiyaç olduğunu,
- Konuşmanın gelişim gösterdiğini,
- Konuşmanın bireysel bir özellik taşıdığını,
- Konuşmanın zengin bir kelime kadrosuyla yapılması gerektiğini metaforlar aracılığıyla ifade etmiştir.

Olumsuz algıya sahip öğrenciler ise,

- Konuşma becerisinin gerekli bir beceri olmadığını düşünmektedir.

Öğrencilerin geliştirdiği olumsuz metaforların oranı %3,6 olsa da bu olumsuz algıyı düzeltmek için çeşitli konuşma etkinlikleri düzenlenerek Türkçe dersleri daha etkili bir şekilde gerçekleştirilebilir. Örneğin, drama etkinlikleri öğrencilerin konuşmalarında oluşabilecek çekingenlik ve özgüven eksikliğini ortadan kaldıracaktır (Kara, 2009: 156). Konuşma becerisiyle ilgili olumsuz düşünceye sahip olan öğrenciler drama dışında tanışma, tanıştirma, kutlama, özür dileme, yetişkinlerle görüşme, şiir okuma, tartışma, film anlatma gibi etkinliklerle de (Sever, 2004: 23-24) konuşma becerisinin gerekli bir beceri olduğu düşüncesine sahip olabilir.

Morgan'a göre; metafor kullanımı, genel olarak dünyayı kavrayışımıza yardım eden bir düşünme ve görme biçimi (Aktaran: Çelikten, 2006: 270) olduğundan bireyseldir. Bu nedenle, metafor geliştiren kişi sayısı kadar çok metafor ya da metafor açıklaması olabilir. Bu araştırmadaki 83 öğrencinin 32 metafor geliştirdiği ve birbirine yakın metafor açıklamalarında buldukları düşünüldüğünde, öğrencilerin imaj dünyasının birbirine yakın ve zayıf olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu durum ise öğrencilerin imaj dünyasını zenginleştirecek etkinliklerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin geliştirdiği metaforların tamamının konuşma özellikleriyle ilgili olduğu söylenebilir. Öğrencilerin konuşmanın nasıl olması gerektiği noktasında metafor geliştirmemesi de dikkat çekicidir. Ayrıca metaforlar aracılığıyla dinleme / izleme, okuma, yazma ve dil bilgisi kavramlarına ilişkin de öğrenci algılarını ortaya çıkarıcı çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynaklar

- Arslan, M.M. ve Bayrakçı M. (2006). Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi. Millî Eğitim Dergisi, 171, 100-108.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(4), 693-712.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve Öğretmen Metaforları. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006/2, 269-283.
- Gökkaya, H. (2008). Konuşma Becerisinin Sağaltılmasında Tekerlemelerin Kullanımı. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Groth, R. E. and Bergner J. A. (2005). Pre-Service Elementary School Teachers' Metaphors For The Concept Of Statistical Sample. *Statistics Education Research Journal*. Erişim Tarihi: 20.06.2011 [http://www.stat.auckland.ac.nz/~iase/serj/SERJ4\(2\)grothbergner.pdf](http://www.stat.auckland.ac.nz/~iase/serj/SERJ4(2)grothbergner.pdf)
- Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gürel, E., Alem, J. (2010). Postmodern Bir Durum Komedi Üzerine İçerik Analizi: Simpsonlar. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Erişim Tarihi: 20.06.2011 http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi10pdf/gurel_emet_alemjale.pdf

- Kara, Ö. T. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Konuşma Dersinde Konuşma Becerisinin Geliştirilmesinde Dramanın Kullanılması ve Bir Uygulama Örneği. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(2), 151-163.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Nikitina, L., Furuoka F., (2008). A Language Teacher is Like... Examining Malaysian Students' Perceptions of Language Teachers through Metaphor Analysis. Electronic Journal of Foreign Language Teaching. Erişim Tarihi: 18.06.2011 <http://e-flt.nus.edu.sg/v5n22008/nikitina.pdf>
- Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının 'Öğretmen' Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008). İlköğretim I. Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Bilgi Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. İlköğretim Online. 7(2), 421-455. Erişim Tarihi: 27.07.2011 <http://ilkogretim-online.org.tr/vol7say2/v7s2m15.pdf>
- Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. 4.Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tansel, F. A. (1987). *İyi ve Doğru Yazma Usûlleri III*. 3. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

ORTAÇAĞDAN GÜNÜMÜZE “MODERNİTE”:

DOĞUŞU ve DOĞASI

*Gamze ASLAN YAŞAR**

Özet

Modernite, Batının kendi tecrübeleriyle ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanda yaşadığı, Batı dışı toplumlarında öykünerek gerçekleştirmeye çalıştığı değişimleri ifade eder. Felsefi altyapısını Aydınlanma döneminde oluşturan modernite, gelenek ile tam bir karşıtlık içerisinde akli ve insanı merkeze alarak, toplumsal yaşamı rasyonalize eder. Din, toplumsal yaşamda geriletilerek, laiklik ve insanın özgürleşmesi ilkeleştirilir.

Bu makale, modernite kavramının neyi ifade ettiğini ve moderniteyi oluşturan süreçleri ortaya koymaya çalışan genel kapsamlı bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: *Modernite, Kültürel Devrim, Bilimsel Devrim, Sanayi Devrimi, Siyasal Devrim.*

“MODERNITY” FROM THE MIDDLE AGES TO THE PRESENT DAY:

ITS ORIGIN AND NATURE

Abstract

Modernity refers to the changes that the West has undergone in economic, social, cultural, and political fields through its own experiences and those which it strives to realize in non-Western societies. Modernity shaped its philosophical infrastructure during the Age of Enlightenment rationalizes the social life by opposing the tradition and placing the mind and man at the centre. It attaches the religion less importance and adots the principles of secularism and freedom of man.

This paper is a comprehensive study which aims to reveal what the concept of modernity refers to and the periods which have made up the modernity.

Key Words: *Modernity, Cultural Revolution, Scientific Revolution, Industrial Revolution, Political Revolution.*

GİRİŞ

Modernite, 17. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal alanda yaşadığı büyük ve köklü değişiklikleri ifade eder. Moderniteye geçiş dört temel devrimle olmuştur: Newton tarafından başlatılan Bilimsel Devrim, iktidarın meşruiyetini halka dayandıran Siyasal Devrim, aklın üstünlüğüne vurgu yapan Kültürel Devrim ve Sanayi Devrimi'dir. Rönesans ve Reform hareketleri neticesinde oluşan ve modernitenin fikri altyapısını oluşturan Aydınlanma hareketinin akılcılığı ile bilimsel bilgi neredeyse tüm sürece damgasını vurmuştur.

Modernitenin temel vurgusu, insanı köleleştirdiğine inanılan gelenek ve dinin bağlayıcılığından kurtularak, bireysel ve toplumsal yaşamı aklın önderliğinde yeniden anlamlandırmak ve kurmaktır. Modernite, yaşamı

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Siyaset Bilimi Doktora Öğrencisi, gamzeaslan80@hotmail.com

anlamlandırmada ve sürdürmede herhangi bir dışsal otoriteyi kabul etmez. Akılcı, özgür ve yaratıcı bireyin dünyayı yeniden biçimlendirebileceğini ve sürekli ileriye doğru akan bir tarih anlayışıyla bütün toplumların, ortak olan akıl ve bilimsel bilgi neticesinde, aynı süreci yaşayacağını savunur.

Modernitenin ürettiği temel değerler; akılcılık, bireyselleşme, sekülerizm, bilimsellik, pozitivizm, kentleşme, sanayileşme, laiklik, bürokrasi, demokrasi ve ulus devlettir. Modernite, farklılaşmaya zemin hazırlayan akılcılığa ve aklın yaratıcılığına vurgu yapsa da, toplumsal ve siyasal yapı da tekçi, bütünleştirici, birleştirici ve homojen politikaların varlığını gerekli görür.

Coğrafi keşifler neticesinde yeni yerler ve uygarlıkların bulunmasıyla uyanışa geçen Avrupa, yüzyıllarca kendisini esaret altına alan ve köleleştirip körleştiren kiliseye karşı “Reform”la meydan okumuş, Aydınlanma düşünürlerinin öncülüğünde “aklı” keşfederek, bilimsel ve endüstriyel devrime öncülük etmiştir. Kendisi için iyi olanı seçme özgürlüğüne ve kabiliyetine sahip olan insanlardan meydana gelen halk, akla dayalı düşüncenin zorunlu sonucu olarak, siyasal meşruiyetin tek dayanağı haline gelmiştir. Böylece, temsili demokrasinin ve anayasal devletin de temelleri atılmıştır.

Avrupa’nın kendi tarihsel ve toplumsal dinamikleriyle yaşadığı modernite süreci, daha sonraları globalleşerek, dünyanın geri kalan kısmında ulaşılmak istenen bir amaç ve ideal halini almıştır. Modernleşme olarak adlandırılan bu olgu, tarihsel ve toplumsal yapının içsel bir uzantısı olarak değil, toplumsal düşüncenin ve pratiklerin dışında, yabancı bir olgu olarak ele alınmaktadır (Göle, 1998: 65).

Bu çalışmada genel olarak, modernite kavramına ve tarihsel sürecine kısa bir giriş yapıldıktan sonra, bu süreci oluşturan bütün gelişmeler “Rönesans, Reform, Aydınlanma, Bilimsel Devrim ve Sanayi Devrimi” incelenmiş ve modernitenin siyasal alandaki taşıyıcı öznesi olan ulus devlet ile modern siyaset irdelenmeye çalışılmıştır.

1. Modernite ve Temelleri

Modern kelimesi, M.S 5. yüzyılda Latince tam, şimdi, bugüne ait anlamına gelen “modo” dan türemiş “modernus” sözcüğünden gelmektedir ve ilk olarak Hristiyanlığı benimseyen Romalıların eski pagan kültüründen tamamen koptuğunu ve yeni bir kültürün doğduğunu anlatmak için kullanılmıştır. Bu anlamda modern terimi, eski ve yeni arasındaki farklılığa vurgu yapmaktadır. Bir tarafta geride kalmış değerlerle fikirleri içeren ve bu anlamda genellikle olumsuzlanan eski ile; diğer tarafta, bugünün hayat tarzına ilişkin unsurları içeren ve güncel olduğu için de olumlu bir anlama sahip olan yeni vardır (Türköne, 2006: 484). Nitekim sözlüklerde modern kelimesinin karşılığı olarak, “günümüze ait olan, çağdaş, çağcıl, asri, yeni” ifadeleri yer almaktadır.

Modernden türetilen modernite terimi ise, Avrupa’da (özellikle Batı Avrupa’da) 17. yy’dan itibaren meydana gelen ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal değişiklikler neticesinde yaşanan büyük ve köklü değişimleri anlatmak için kullanılır (Türköne, 2006: 484). Bu anlamda modernite, geleneksel ile bir karşıtlık içerisinde olarak, bireysel, toplumsal ve politik yaşamdaki dönüşümü ve değişimi ifade etmektedir. Diğer bir deyişle modernitede, modern kelimesinin anlamına uygun olarak, eskiye karşı çıkış ve ondan kopma, yeni ilişkiler ağı oluşturma söz konusudur (Türköne, 2006: 484).

Sanayileşme, kentleşme, rasyonalizasyon, bürokratikleşme, sekülerizm, ulus devlet, demokrasi ve laiklik modernitenin temel değerleridir. Modernitenin oluşum süreci, insanlık tarihi açısından çok önemli gelişmelerin yaşandığı bir süreçtir. Öncelikle tarım toplumu yerini sanayi toplumuna bırakmış, ticaretin ve sanayinin gelişmesiyle feodal toplum ve üretim tarzı ortadan kalkmış, kırsal alandaki nüfus azalırken kentlerin nüfusu artmıştır. Ticaretin ve sanayinin gelişmesiyle ortadan kaldırılan feodalite, yerini güçlü merkezi krallıklara ve sonraki dönemde de ulus devlete bırakmıştır. Siyasi katılım genişlemiş ve demokrasi tek meşru yönetim tarzı olarak görülmeye başlamıştır.

Modernite; din, felsefe, ahlak, hukuk, gelenek, tarih, ekonomi ve siyasetin eleştirisiyle başlamıştır. Bu anlamda, modernitenin ayırt edici bir özelliği eleştiridir. Modernitenin temel kavramları olan evrim, devrim, özgürlük, laiklik, demokrasi ve sekülerizm hep bu eleştirel bakışın sonucunda oluşmuştur (Küçük, 1994: 89).

Modernite, toplumun herhangi bir dış otorite ya da tanrısal kökenli bir otorite olmaksızın kendi kendine ürettiği ilkelere dayanarak meşruluğunu temellendirmesidir (Şaylan, 2002: 56). İnsanın aklını kullanarak kendi kaderine hâkim olabileceğini ve yine akılcı yöntemlerle dünyanın ve evrenin anlaşılabilirliğini savunur. Bu anlamda akıl ve insan merkeze alınarak, toplumsal yaşam rasyonalize edilir. Tanrı merkezli dünya görüşü yerine, insanı merkeze alan bir anlayış benimsenir. Bu sebeple, meşruiyetini dinden alan teolojik yönetim anlayışı, yerini laik iktidara bırakır. Din, toplumsal yaşamdan geriletilerek, insanın ve bilimin özgürleşmesi ilkeleştirilir. İnsanın özgürlüğü fikrinin yaygınlaşıp güçlenmesi ve bu fikrin tüm siyasi ve felsefi düşüncenin merkezine oturması, modernitenin belirleyici unsurları arasındadır. Bu süreçte, geleneksel toplum biçimi olan cemaatler çözülerek yerini cemiyetlere bırakır. Hümanizm (insancılık) ve eşitlik gibi değerler ortaya çıkar (Şaylan, 2002: 57). İnsanın aklını kullanarak doğa ve kendisi ile ilgili bilgisini arttıracığı varsayılır. Sürekli artan bilgisi sayesinde insan, toplumu kendi çıkarları doğrultusunda yeniden kurabilecektir. Böylece tarih, sürekli ileriye doğru akacaktır. Bu açıdan modernitenin belirleyici unsurlarından bir diğeri de, ilerici tarih anlayışı ve iyimserliğidir. Modernite bunu, "insanın yücelmesi" olarak yorumlamaktadır (Şaylan, 2002: 57).

Avrupa'nın içsel dinamikleri sonucu ortaya çıkan modernite, sonradan siyasal ve ekonomik sebeplerle globalleşmiştir (Kahraman ve Keyman, 1998: 81). Oluşum sürecine dâhil olmayan dünyanın geri kalan kısmında adeta bir ideal halini almış, "Batılılaşma ve modernleşme" adıyla ve Batı'nın dolaylı ve doğrudan müdahaleleriyle aynı süreç yaşanmaya çalışılmıştır. Her ne kadar iç içe olsalar da modernite, modernleşmeden farklı bir kavramdır. Modernite bir proje iken, modernleşme bu projeyi mümkün kılacak kurumsal ve yapısal dönüşümü ifade etmektedir. Bu anlamda modernleşme; sanayileşmeyi, pazar sistemlerinin oluşumunu, bilimsel devrimi, teknolojik ilerlemeyi ve ulus devletlerin gelişimini içerir (Çiğdem, 2004: 72). Diğer bir deyişle modernleşme, Batılı olmayan toplumların Batı'yı model alarak girdikleri değişim sürecidir (Türköne, 2006: 506).

Avrupa'da moderniteye geçiş dört temel devrimle ve bunların etkileşimiyle olmuştur:

- a) Bilimsel Devrim: Newton tarafından başlatılan; doğrudan Tanrı ve melekleri tarafından yönetilen ve Tanrı'nın ihtişamının bir yansıması olan doğa anlayışından, kendi kendini düzenleyen ve matematiksel denklemlerle çözümlenebilecek bir doğa anlayışına geçilmesi sürecidir.

- b) Siyasal Devrim: İktidarın kaynağının Tanrı'ya değil, halka dayandığı ve iktidarın meşruiyetinin halkın rızasına bağlı olduğunun ortaya konmasıdır.
- c) Kültürel Devrim: Aydınlanma ile (Almanya'da Aufklärung, İngiltere'de Enlightenment, Fransa'da Eclaircissement veya Lumiere le sieclede) aklın üstünlüğünün kabul edilmesini, toplumsal yaşamın temeline akılcı ilkeler yerleştirilmesini ve dinin, hayatın küçük bir alanına indirgenmesini ifade eder.
- d) Sanayi Devrimi: Coğrafi keşiflerin sonucunda gelişen ticaretle biriken sermayenin, bilimsel keşiflerle birlikte sanayi üretimine aktarılmasıdır. Üretimde kullanılan tekniklerin hızlı gelişimi sonucunda kitle üretimi yaygınlaşmış ve üretim ilişkileri ile yaşam standartları değişmiştir (Küçük, 1994: 17–22).

Modernitenin oluşumunda; fikri olarak Aydınlanma Çağı, politik olarak Fransız Devrimi ve ekonomik olarak da Sanayi Devrimi belirleyici olmuştur.

Modernitenin fikri altyapısını oluşturan Aydınlanma düşüncesi, Rönesans ve Reform hareketleri sonucunda oluşmuştur. Bu sebeple, Rönesans ve Reform sürecini de incelemek gerekmektedir.

2. Rönesans

Rönesans, 15. ve 16. yy'de İtalya'da yaşanan entelektüel ve kültürel gelişmelerdir. Bu süreci başlatan ise, Eski Yunan ve Roma edebiyatına ait eserlerin keşfidir. Bu eserlerin keşfi, insanlarda yeni meraklar ve ilgiler uyandırmış ve içinde yaşadıkları dünyayı araştırmaya ve incelemeye yöneltmiştir. Rönesans yeniden başlayışı, yeniden doğuşu simgelemektedir. Ancak bu süreçte geçmişten köklü bir kopuş olmamış, sadece bu yönde bir yol açılmıştır (Türköne, 2006: 485).

Rönesansta, dini ve mistik bilgi karşısında, akli bilgiye verilen önem artmış ve kiliseye yönelik bir tepki oluşmuştur. Kiliseye yönelik bu tepki insan düşüncesini, Ortaçağ'dan, hatta ilk Hristiyan çağdan da eskiye götürerek Antik dönem birleştirmiştir. Antikiteye ait bilgiler yenilenerek, eski adetler güncellenmiştir (Michelet, 1996: 1).

Etkinlik, döneme damgasını vuran temel kavramdır. Keşifler, çalışma, tabiatın sırrını anlama ve kavrama çabası yani Ortaçağ boyunca yasaklanan ya da küçümsenen bütün bu etkinlikler Rönesansı kuşatmıştır. Herşeyi saran yenilik duygusu, sanattan tekniğe, ticaretten felsefeye tüm alanlarda yoğun bir biçimde yaşanmıştır. Yenilik ve sonsuzluk izlenimi, feodal ve teolojik toplumun kapalı dünyasının yerini almıştır. Sanatta, ticarete ve bilgede dünyevileşme, Rönesansın yepyeniliğinin en belirgin göstergesidir (Bumin, 2005: 11).

Rönesans, bir çözülüş ve arayış dönemidir. Bir yanda, savaşlar yüzünden açlığa maruz kalan Avrupa'da, artık İsa'nın her şeye katlanma modelini etkisizleştirmekte; diğer yandan Hristiyanlığın Avrupa ile sınırlanmış doğa ve dünya tasarımı, yeni kıtaların ve uygarlıkların bulunuşu karşısında yetersiz kalmaktadır (Bumin, 2005: 12–13). Ortaçağ, İslam dünyası hariç, kendisi dışında birkaç pigme ve amazon topluluğundan oluşan bir barbar bölgesinden başka hiçbir kuşağın varolmadığı düşüncesi taşımaktaydı. Oysa, yeni toprakların ve uygarlıkların keşfi bu düşüncüyü altüst etti. O halde dünya, Hristiyanlığın ileri sürdüğü gibi insan için yaratılmış olsa bile,

Hristiyanlar için yaratılmamıştı. Başka bir uygarlık varsa, başka akılsallıklar, gerçeklikler de vardı (Bumin, 2005: 16).

Rönesansın doğa anlayışı üzerine geliştirdiği savlarla tanınan R.Lenoble, "Doğa Düşüncesinin Tarihi" başlıklı kitabının Rönesans ile ilgili bölümünde bu sürecin, hem Aristoteles ve Ortaçağ'ın kapalı dünyasından kopuş anlamına gelen bir ilerlemeyi, hem de bilim-yasa öncesi düşünceye kadar giden bir gerilemeyi içerdiğini ifade etmektedir (Bumin, 2005: 13). Bilim bu çağda, Aristocu ve Hristiyan çerçevelerini kırmış; ancak, onların yerine yeni bir çerçeve oluşturamamıştır. Bunun sebebi de Rönesansın doğayı düşünmeden önce duymuş olmasındadır. Rönesanslılar doğayı sevmiş ve onu araştırmıştır; ancak bu araştırma, bilimsel bir araştırma değildir. Çünkü keşiflerle bulunan sadece uygarlıklar değil; aynı zamanda başka bitkiler, canlılar yani o zamana kadar tanınmamış doğa idi (Bumin, 2005: 16). Rönesanslılar için bu yeni doğa, bir tanrıçaydı ve bu tanrıçaya yönelik araştırma da onun güzelliklerine ve sırlarına erişmek için yapılmalıydı. Doğanın bu yeni şekli Rönesanslıları, ona bilimsel yaklaşımdan ve onu yasalara bağlamaktan alıyordu ve ilkel bir doğa anlayışına dönüştü.

Rönesans döneminde, feodal toplumun tarıma dayalı üretim ilişkileri yerini ticarete dayalı ilişkilere bırakmış ve ticaret merkezleri haline gelen bazı Avrupa kentleri bu sayede ihtişama kavuşmuştur. Bununla birlikte pek çok eski köy ve kasaba birer kent halini almaya başlamıştır. Gitgide gelişen ticari hayat, beraberinde sermaye birikimini getirmiş, krallar ve yeni bir sınıf olarak burjuvazi toplumsal ve siyasal hayatta oldukça etkin bir rol oynar hale gelmiştir. Burjuvazinin ticaret yapabilmesi için siyasi istikrarın ve düzenli işleyen bir yönetim mekanizmasının var olması gerekmektedir. Oysa, feodal toplumun parçalanmış yapısı bu koşulları karşılayamamaktadır. Bundan dolayı, burjuva feodal beylere karşı kralın mutlak egemenliğini savunmuştur. Siyasi iktidarı sağlamak ve bu sayede serbestçe ticaret yapabilmek için burjuva vergi verme yükümlülüğü altına girmiş, bu da eski feodal düzenin ortadan kalkmasını sağlamıştır. Böylece, merkezi monarşiler kısa sürede Avrupa'nın yönetiminde temel unsur haline gelmiştir. Rönesansla ortaya çıkan değerlerden birisi, hümanizmdir. Hümanizmle birlikte insan; kişiliğini, benliğini bütün özellikleriyle, canlılığıyla ortaya koymak isteyen birey haline gelmiştir (Sözer, 2006: 1).

Yaşanan tüm bu değişim, Avrupa'nın tüm toplumsal kurumlarında değişikliklere ve yeni anlayışlara sebep olmuştur. Aklın ön plana çıkması, insanların dünya görüşünü, inançlarını, arzularını ve toplumsal yaşamlarını değiştirmiştir. Bütün bunların sonucunda Hristiyan ahlakı da değişmiştir. Tanrı düşüncesinin kültürel bilinçte olduğu varsayılarak, insanın kendi kaderini belirleme özgürlüğüne sahip olduğu kabul edilmiştir (Türköne, 2006: 486-487; Sözer, 2006: 2). Böylece, Ortaçağ'ın dini söylemi, feodal ekonomisi ve egemenlik ilişkileri, yerini bireyi merkeze alan ve laikleşmeyi öngören bir söyleme bırakmıştır. İnsanın Tanrı'ya itaatle yükümlü bir nesne olmaktan çıkıp, kendi eylem ve kararlarını yerine getiren özerk birey olması Rönesans'ın özünü oluşturmaktadır. Bu husus, yani özerk birey, bilimin ve felsefenin de sekülerleşmesini sağlamıştır (Urhan, 1999: 144).

Aynı süreçte, Kopernik (1473-1543), Tycho Brahe (1546-1601), Johannes Kepler (1571-1630) ve nihayet Galileo Galilei'nin (1564-1642) birbirini takip eden çalışmaları neticesinde, kilisenin tek doğru ilan ettiği dünya merkezli evren anlayışı çürütülerek; güneş merkezli bir evren anlayışı geliştirilmiştir (Russell, 1997: 273-284).

Modern bilimin en büyük kurucularından birisi olan Galileo, tabiatın belirli ve kesin kanunlara göre işlediğini savunmuştur. Bundan dolayı, tabiat olaylarının meydana gelişi aklın rehberliğinde, doğrudan insan aklıyla keşfedilebilmektedir. Böylece, evreni açıklamada teolojik bilgiler yerine, matematiksel veriler kullanılmaya başlanmıştır. Galileo bulgularını teolojik yorumlamalarda kullanarak, tabiatın değişmez, evrensel ve akılla açıklanabilir yönünün yanılmaz olduğunu; bu sebeple, bilimin kutsal kitabın yorumlarına değil, kutsal kitabın yorumlarının bilimsel esaslara uygun olması gerektiğini savunmuştur (Türköne, 2006: 486). Galileo'nun bu savunması Katolik kilisesinin tepkisini çekmiş ve kendisinin engizisyonda yargılanması sonucunu doğurmuştur.

Galileo, ünlü serbest düşüş yasasını ortaya koyarken, “ben taşın neden değil, nasıl yere düştüğü ile ilgileniyorum” diyerek nedensellik ilkesini 17. yy'de bilimin dışına atmıştır. Çünkü nedensellik bağı sürdürülecek olursa, yani nedenin nedeni araştırılmaya başlanırsa, bu süreç metafiziğe kayacaktır ve böylece modernitenin kurduğu bilim anlayışı kendi içerisinde yıkılmış olacaktır. Galileo bunun farkındadır ve ünlü yasasını açıklarken “nedeni” değil, “nasıl”ı kendisine yol gösterici seçmiştir (Şaylan, 2002: 158).

Kopernik, Brahe, Kepler ve Galileo'nun ortaya koyduğu çalışmalar, yalnızca evrene bakışta bir değişime sebep olmamış, aynı zamanda Tanrı'nın elinde olduğu düşünülen evrenin yönetimi konusunda da yeni açılımlar sağlamıştır. Tanrı'nın yetkinlik alanının daralması anlamına gelen bu gelişme, insanın yetkinlik alanını genişletmektedir (Bağlı, 2002: 38).

Galileo'nun çalışmaları ampirizmi temel alan yeni bir bilim anlayışının doğmasını sağlamıştır. Artık, Ortaçağ boyunca küçümsenen laboratuvar deneyleri hızla gelişmekte, doğa biliminin özler üzerine düşünmek yerine deneyimle gelişiğine inanılmaktadır. Ortaçağ'da fizikçinin Tanrı'nın eseri üzerine düşünmesi, onun Tanrı bilgisine yaklaşmak isteğinden kaynaklanırken, şimdi mühendis/bilim adamı doğanın işleyişini bilerek ve ona benzer makineler üretmek onu insanın hizmetine sunacaktır (Bumin, 2005: 24). Tanrı'nın doğayı yaratmış olması, onu insanın hizmetine sunmuş olması olarak yorumlanmaktadır. Doğa bir makinedir ve bilim de bu makineyi kullanma ve yeni makineler üretme sanatıdır. Alexander Koyre, Galileo'nun keşfinin, Yunanlıların Kosmos'u buluşundan sonra yaşanmış en büyük keşif olduğunu ifade etmektedir. Bu değişiklik, matematiği Pitagorasçılarda olduğu gibi sayıların erdemi üzerine düşünme olarak ya da Aristoteles'te olduğu gibi yalnızca mükemmel daireler çizen gök cisimlerine uygulanabilen bir bilim olarak gören anlayışın yerine, onu doğanın dili, keşfi olarak tasarlama şeklinde özetlenebilir (Bumin, 2005: 25; Şaylan, 2002: 158).

Bu açıklamalardan sonra denilebilir ki, Rönesansın moderniteye en büyük katkısı; insanın kendisini bağlayan bağlardan ve sınırlılıklardan kurtulması yolunu açmış olmasındadır.

3. Reform

Antik Yunan döneminde Batılı insan, diğerlerinden farklı olarak, eşya ve olayları farklı bir yöntem ve felsefeyle yorumlamayı keşfetmiştir. Ancak, Hristiyanlığın kabulüyle birlikte, felsefe ya da felsefi düşünce biçimi bu dinin etkisi altına girmiştir. Kilisenin kurumsallaşarak gücüne güç katması, insanların düşünce biçimlerinin kilisenin emri altına girmesine sebep olmuştur. Akli, dinin doğrularına uyarladığını iddia eden kiliseye karşı, zamanla dinin doğrularıyla kilisenin doğrularının özdeşleştirilemeyeceğine yönelik düşünceler gelişmiştir.

Bu düşünceye sahip olan Martin Luther, Katolik yoruma, kiliseye ve din adamları sınıfına karşı çıkarak, mevcut din anlayışına müthiş bir darbe vurmuştur. 31 Ekim 1517'de Wittenburg kilisesinin kapısına astığı ünlü 95 teziyle yeni bir din anlayışı geliştirmiştir. Katolik kilisesinin, halktan günahlarını bağışlama ve cennet vaadiyle para talep etmesi, ayrıca kilise otoritesinin insanların hayatlarının tüm yönlerini etkileyebilecek bir seviyeye ulaşması ve insanın Tanrı'yla olan ilişkisine kilisenin aracılık etmesi Luther ve Calvin'i kiliseye karşı bir harekete itmiştir (Russell, 1997: 269–272).

Luther ve Calvin'in önderliğinde gelişen bu hareket, halkı kutsal kitabın kendisine dönmeye çağırmaktadır. Luther'in 95 teziyle, halkı kilisenin kurumsal otoritesini protesto etmeye davet etmesi üzerine Hristiyanlık içinde onların fikirlerini takip edenler, Protestanlık olarak anılan mezhebi kurmuşlardır.

Reform hareketi, kilisenin otoritesini ve toplum içerisindeki gücünü oldukça zayıflatmıştır. Bununla birlikte, bu hareketle, Avrupa'da ileriki zamanlarda görülecek olan din savaşlarının da temelleri atılmıştır.

4. Aydınlanma

Aydınlanma, 18. yy'de gerçekleşmesi ve sonuçları itibarıyla hem Amerika'da hem de hemen hemen tüm Avrupa'da etkili olan, geleneksel olarak İngiliz Devrimi'yle başlayıp Fransız Devrimi'yle bitirilen felsefi bir harekettir (Çiğdem, 2006: 13). Bu hareketin temelinde, insan düşüncesinin dinsel dogmatizmin koyduğu sınırları yıkarak ve onun dışına çıkarak akıl yürütme ve bilim yoluyla hem kendisi hem de evrenle ilgili gerçeği kavrayabileceği fikri yatmaktadır (Şaylan, 2002: 105). Aydınlanma hareketinin amacı, insanları esasında kötü ve köleleştirici olduğuna inanılan din, mit, önyargı, bağnazlık ve hurafenin etkisinden kurtararak, iyi ve özgürleştirici olduğu kabul edilen "akıl düzenine" sokmaktır (Şaylan, 2002: 113). Akılcı düzen ve bilgilenme ile toplumlar kör inançlardan, gerilik ve cehaletten kurtulabilecekler ve bu da insanın ileri bir düzeye gelmesini sağlayacaktır (Şaylan, 2002: 114; Kale, 2002: 32). Aydınlanma'yla, aynı zamanda, insanın içinde yaşadığı toplumun sorunları da çözülecektir. Çünkü, insanın tümüyle özgürleşmesi, onun yeteneklerini ve yaratıcılığını ortaya koymasını sağlayacaktır (Şaylan, 2002: 114).

Aydınlanma, toplumsal örgütlenme biçimlerinin ve rasyonel düşünce tarzlarının gelişmesi, dinin, geleneğin, mitin ve hurafenin akıldışılığından, iktidarın keyfi kullanımından ve insan doğasının karanlık yanından kurtuluşu vaat etmiştir (Harvey, 1997: 25). Aydınlanma'nın ön tarihinde; 15. yy'nin ortalarındaki Rönesans hareketi, 16. yy'deki Reform, 17. yy'deki Newton'un Bilimsel Devrimi ile Descartes'ın Kartezyen Felsefesi bulunmaktadır. Aydınlanma, her türlü felsefi ve toplumsal projenin akla dayanması gerektiğini öngörmektedir (Çiğdem, 2006: 14). Bu sebeple, Aydınlanma aynı zamanda "Akıl Çağı" olarak da adlandırılmaktadır. Akıl; vahiy, gelenek ve otorite üçlemesinde temellenen herşeyi eleştirme ve sorgulama yetisini temsil etmektedir (Urhan, 1999: 146). Akla duyulan sonsuz güven neticesinde, insanın geliştireceği yasa ve kurallarla kendi mutluluğunu sağlayabileceğine inanılmaktadır. Bir insan için doğru olanın sadece o kişi tarafından belirlenebileceğini savunularak, insanın kaderi ilahi olanın elinden alınmış ve insanın eline teslim edilmiştir (Tekeli, 2002: 1). Bu anlamda da, kendi kendine yeten bir varlık olarak insanın eylemine kurallar koyan herhangi bir dışsal otorite, üstün varlık ya da ilke reddedilmiştir (Wagner, 1992: 34).

Aydınlanma, hem ekonomik ve sosyal sonuçlarıyla hem de akılsal devrimi gerçekleştirmesiyle, modernitenin entelektüel temellerini oluşturmuştur (Çiğdem, 2006: 16). Kilisenin ve İncil’in otoritesine karşı çıkılarak, yerine tabiatın ve bilimin otoritesi konmuştur. Bu sebeple, Aydınlanma’nın otorite karşıtı bir söylem olduğunu söylemek doğru değildir (Çiğdem, 2006: 19; Sözer, 2006: 3). Aydınlanma, insanla ilgili gerçeğin evrensel olduğunu kabul etmiştir. İnsan ve toplum ile ilgili bilginin evrensel olması, gerçekliğin kişisel veya yerel yorumlarının bilim dışına bırakılması demek değildir. Ancak, Aydınlanma için akıl ve bilim ile kavranabilecek tek gerçeklik vardır. Bu da bütün insan ve toplumlar için geçerli olan gerçekliktir. Bu sebeple, Aydınlanma’nın öncü düşünürleri aklın yanında ahlak ve hukuk kurallarının da evrensel olduğunu ileri sürmüşlerdir. Öyleyse, yaşamı bilime uygun olarak, bilimin önderliğinde yeniden kurmak gerekmektedir (Şaylan, 2002: 106).

Aydınlanma Çağı, başta Fransa olmak üzere, İngiltere, Almanya, İskoçya ve Amerika’da bir grup filozofun varolan değerleri ve toplumsal kurumları eleştirisiyle başlamıştır. Bu sebeple, ayrı ayrı bir Fransız, İngiliz, Alman, İskoç ve Amerikan Aydınlanmasından söz edilebilir. Aydınlanma düşünürleri akıl, bilim, bilgi, din, tanrı, tabii hukuk, tabiat gibi kavramlara farklı anlamlar yüklemişlerdir. Bunun sonucunda da felsefi, toplumsal ve siyasi konularda birbirlerinden ayrılmışlardır. Ancak bu farklılıklar, onların entelektüel bir aile oluşturmalarına engel değildir (Çiğdem, 2006: 14). Çünkü; sekülerizm, hümanizm, serbest ticaret, bireyin yeteneklerini geliştirmesi ve iktidardan bağımsız hareket edebilmesi hürriyeti onları birleştiren asıl programdır (Çiğdem, 2006: 21).

Fransa’da Aydınlanma’nın öncüleri; Diderot, D’Alembert ve Helvetius’un başını çektiği Ansiklopedistler, Rousseau, Voltaire, Montesquie, Condillac, D’Holbach ve La Mettrie’dir. İngiltere ve İskoçya’da Aydınlanma’nın öncüleri; Newton, Hobbes ve Locke’un fikirlerinin temelinde aslen İskoç olan Hume, Adam Smith, Adam Ferguson ve Reid’dir. Amerikan Aydınlanmasının öncüleri; Benjamin Franklin, Thomas Paire, Thomas Jefferson, James Medison’dır. Alman Aydınlanması ise; Leibniz, Christian Thomasius ve Christian Wolff’un öncülüğünde, Friedrich Jacobi, Mendelsson, Kant, Herder, Goethe ve Hamann’nın düşünceleri üzerinde gelişmiştir.

Alman Aydınlanmasının önemli isimlerinden birisi olan Kant’a göre; Aydınlanma, “insanın kendi suçu ile içine düştüğü ergin olmama durumundan” kurtulmasıdır. Kant’ın ergin olmama durumu ile kastettiği, insanın aklını kullanmada başkasının kılavuzluğuna başvurmasıdır. Kilise, bu anlamda bir kılavuzdur. İnsanın erginliğe geçişi din, gelenek ve hurafelerden kurtularak kendi aklını kullanmasıyla mümkün olacaktır. Aklın otoritesi Tanrı’nın ve kilisenin otoritesinin yerine geçerek, dünyayı anlamakta ve yorumlamakta tek referans kaynağı olarak görülmektedir. Bu anlamda laik, seküler bir dünya görüşü temel alınmıştır (Urhan, 1999: 146; Türköne, 2006: 488; Küçük, 1994: 20; TÜSİAD, 2002: 356; Sözer, 2006: 3). Akla duyulan bu aşırı güven; inancı, duyguyu ve Ortaçağ gibi tarihin bazı dönemlerini küçümseme sonucunu doğurmuştur (TÜSİAD, 2002: 355).

Aydınlanma, ilerleme kavramına önem verir; tarihi bir tekrar değil, ilerleme süreci olarak kavrar (TÜSİAD, 2002: 356). Tarihin her döneminin bir önceki dönemim birikimini taşıdığını varsayar (TÜSİAD, 2002: 356, Çiğdem, 2006: 45–95, Sözer, 2006: 3). Özellikle Fransız Aydınlanması’nda somutlaşan ilerleme fikrinin kurucusu Turgot’tur. İlerleme düşüncesi, tarihin evrensel kanunlardan oluştuğu fikrinden hareketle, insanlığın gelişiminin belirli bir seyir izlediği fikrine dayanmaktadır. Turgot’a göre, insanlar önceleri tabiata bağımlı bir çizgi izlerken, daha sonra tarım toplumuna geçmiş ve son dönemde ise ticaret ve kentleşmeye dayalı bir gelişim yaşamıştır (Çiğdem, 2006: 43). Bu fikre ikinci katkıyı yapan Concorde’t ise insanlık tarihini, avcılıkla yaşamlarını sürdüren

küçük insan gruplarından, insanlığın mutlak baskı ve keyfi idare tarzından kurtulduğu Fransız Devrimi'ne kadar götüren dokuz aşamalı bir grup içinde sunmuştur. Ayrıca, ulaşılabilecek bir aşama daha vardır ki bu aşama da onuncu ve son aşama olup, aklın ilerlemesinin sınırsızlık kazanacağı muhtemel gelecektir. Concordet'e göre; ilerleme, insan için geri dönülmez bir süreçtir (Çiğdem, 2006: 43; Şaylan, 2002: 117). İlerleme fikriyle insan, aklını kullanarak tabiattan maddi zenginlikler üretmesine yardım edecek olan teknolojiyi geliştirecek ve daha mutlu, ahlaki ve medeni bir hayat yaşayacaktır (Çiğdem, 2006: 45). Bu açıdan, ilerleme düşüncesi insana yönelik bir iyimserliği barındırmakta ve bütün toplumların aynı süreçten geçeceğini varsayarak "mutlak gerçeklik" kavramını gündeme getirmektedir.

Aydınlanma'nın ilerici tarih anlayışı, pozitivizm ve pozitivist tarihsel anlayışa da öncülük etmiştir. Pozitivizm kavramı, Fransız Sosyal Bilimci Auguste Comte tarafından ortaya atılmıştır (Şaylan, 2002: 178). Comte'un pozitivist bilim anlayışı üç hal çözümlemesine dayanmaktadır. Toplumlar bu çözümlemeye göre, bilgi üretme ve bilgiyi temellendirmede üç farklı aşamadan geçmiştir: teolojik, metafizik ve pozitivist aşama.

Positivist aşama, bilimin egemen olduğu aşamadır ve bu aşamada din, toplumsal yaşamdan uzaklaştırılmıştır (Şaylan, 2002: 178; Türköne, 2006: 525). Pozitivizm, insanlıkla ilgili tarihsel süreçte gelişen farklı düşünce biçimlerine tepki göstererek, özellikle de teolojik ve metafizik anlayışları reddeden, gözlemlenebilir olguları esas alan bir düşünce akımıdır (Urhan, 1999: 153). Pozitivizm, klasik fiziğin (Newton fiziği) temel özelliklerine oturan bir bilim anlayışdır ve bu özelliklerin başında nedensellik gelir. Bilgiyi üreten insan bu anlamda tarafsız olmalıdır, işin içine kendi düşüncelerini katmamalıdır. Tarafsız bir bilim adamı ve nesnel bilgi Aydınlanma'nın temel kabullerindedir. İnsan, bilim üretirken gözlem yapacak, neyi/nasıl gözleyeceğini belirleyecek veya birtakım deneyler geliştirecektir. Ama bu insan, özgün düşüncelerini, değer yargılarını, inançlarını, endişelerini, amaçlarını ve önyargılarını bilgi üretme sürecine dâhil etmeyecektir.

Aydınlanma'nın bilim anlayışında, Francis Bacon'dan gelen "faydacılık" da önemli yer tutmaktadır (Şaylan, 2002: 165). Bacon'a göre, insanın dünyanın efendisi olması, nesnelere hâkim olması ve kendisine faydalı olacak şekilde onları dönüştürmesi için, büyük bir güç olan doğayı tanıması ve onu bilmesi gerekmektedir (Bumin, 2005: 19–20). Bilimin asıl işlevi, insanın çaresizliğini azaltmak ve onu yüceltmektir. Bilim ve bilginin sayesinde insan doğa üzerinde egemen hale gelerek, onu kendi yararı ve mutluluğu için kullanabilecektir.

Akla duyulan bu güvenle aynı zamanda, toplumun müdahaleler yoluyla değiştirilmesine yönelik adımlar atılmasının ve böylece aydın despotizminin önü açılmıştır. Akıl, toplumu yeniden inşa edecek kuramsal yapıyı oluşturmaya muktedir görülmüştür. Aydınlanmış Despotizm kavramı ilk olarak, çok erken bir dönemde, 1760 yılında Diderot tarafından kullanılmıştır. Siyasal açıdan aydınlanmış despotizmin hükmetmeye yönelik meşrulaştırımı, feodal lordların toplumun belli bir kesiminin çıkarlarını gözetmelerine karşın, bütün topluluğun çıkarlarını gözettikleri iddiasına dayanmaktaydı (Çiğdem, 2006: 28–29). Böylece, toplumda egemen olan ve kendilerini aydınlanmış olarak gören elitlerin, toplumun geri kaldığını düşünerek, halkın istek ve beklentilerini dikkate almadan birtakım reform hareketlerine girişmelerinin önü açılmıştır (Türköne, 2006: 488).

Aydınlanma eğitilmiş, kapasitesi artmış, belli bir yöreye bağlılığı azalmış birey vurgusu yapar. Geleneksel bağlardan kopma; bireyselleşme ve toplumun yurttaşı haline gelme sonucunu doğurmaktadır. Bireyler, büyük

bir toplumsal alanda eşit ve özgür üyeler olarak yer almakta, kamusal alana bir yurttaşlık sorumluluğu ile katılmaktadırlar (Tekeli, 2002: 20). Aydınlanma'nın, insanların eşit ve özgür özneler olarak aralarında yapacakları sözleşmeler yoluyla toplumsal alanı düzenleyebileceklerine olan inancı, modern devlete giden yolu açmıştır (Türköne, 2006: 487). Sözleşme teorileri, özgür ve eşit olan bireylerin kendi iradeleri doğrultusunda, ortak çıkarlarını gerçekleştirmek, temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almak, can ve mal güvenliklerini olası tehlikelere karşı korumak amacıyla devleti oluşturma sürecinin teorik çerçevesini çizmiştir. Bu sebeple, siyasal örgütlenmeler akılcı temellere oturtulmalı ve meşruiyetini dinden alan yaklaşımlar terk edilmelidir.

Aydınlanma, bilim sayesinde insanın dogmatizmden kurtularak özgürleşmesini sağlamak istemiş, kadercı anlayıştan uzaklaşıp akli egemen hale getirmesiyle de bilimsel, teknik ve endüstriyel devrime öncülük etmiştir (Kale, 2002: 32; Şaylan, 2002: 232).

5. Bilimsel Devrim

Bilimsel Devrimi, Newton başlatmış ve Evrensel Yerçekimi Kanunu'nu keşfederek yeni bir dünya görüşünün temellerini atmıştır (Küçük, 1994: 17; Russell, 1997: 284). Newton fiziği, tabiat olaylarını neden-sonuç ilişkisine oturtarak onları belirli kanunlara bağlamış ve tabiattaki değişimleri Tanrı'nın iradesine bağlayan Hristiyan teolojisini derinden sarsmıştır (Türköne, 2006: 489). Doğrudan Tanrı ve melekleri tarafından yönetilen ve Tanrı'nın iradesini ve ihtişamını yansıtan doğa anlayışından, kendi yasaları olan ve bu yasalar uyarınca kendi kendini işleten, düzenleyen bir gök mekaniğine geçilmiştir (Küçük, 1994: 17; Türköne, 2006: 489; Şaylan, 2002: 176).

Newton'a göre tabiat tamamıyla maddeden ibarettir ve maddenin zaman ve mekândaki hareketleri güç yasalarıyla belirlenmektedir. Bu hareket ve yasalar matematiksel hesaplamalarla bilinebilir ve böylece tabiatın sırları çözülebilir (Çiğdem, 2006: 60). Newton evrensel yerçekimi yasasında, evrendeki her maddenin başka bir maddeyi büyüklüğüne ve aralarındaki mesafeye bağlı olarak değişen bir güçle çektiğini ortaya koyarak, sadece maddenin hareketini açıklamakla kalmamış, aynı zamanda yeni bir evren tasarımı da yapmıştır (Çiğdem, 2006: 61). Bu yeni evren tasarımı, Ortaçağ'ın dünyayı evrenin merkezine koyan görüşünü değiştirerek, yeryüzünün güneşin etrafında dönen gezegenlerden sadece birisi olduğunu ortaya koymuştur. Newton'un bilimsel devriminin bir diğer sonucu, gözleme ve deneyle dayanan bir bilim metodunu geliştirmiş olmasıdır. Herhangi bir önermenin geçerliliğinin ölçütü, önermenin bu metoda göre açıklanıp açıklanmamış olmasına bağlıdır. Bilimin dili, matematiktir; çünkü, matematik olguların netlik ve kesinlik kazanmasını sağlar. Böylece; matematik, cebir ve geometrinin yerini almıştır (Çiğdem, 2006: 61). Newton'un “Principia” adlı kitabında açıkladığı görüşleri, insanın tabiat üzerinde bir iktidara sahip olabileceği ve tabiatı kendi ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda düzenleyebileceğine dair düşüncelerin doğmasına yol açmıştır. Bu düşünce, insanın dine bakışını değiştirerek, dinin bir inanç meselesi olarak görülmeye başlamasına ve bilimden farklı olduğunun altının çizilmesine sebep olmuştur (Türköne, 2006: 490).

6. Sanayi Devrimi

Modernitenin belirleyici özelliklerinden birisi tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiştir. Sanayi toplumuna geçiş, Sanayi Devrimi ile yaşanmıştır. Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesinde Aydınlanma'nın ve Bilimsel

Devrim'in önemli etkileri olmuştur. Sanayi Devrimi, Bilimsel Devrim'de ulaşılan sonuçların yeni teknolojilerin bulunmasında kullanılmasıyla oluşmuş ve bu sayede teknik ile bilim arasında bir bağ kurulmuştur.

Sanayi Devrimi, Avrupa'da ekonomik açıdan en güçlü hale gelen burjuvazinin, ticaretten elde ettiği sermayeyi sanayi alanında kullanmasıyla gerçekleşmiştir. Burjuvazinin bu denli büyük gelir elde etmesinin ardında coğrafi keşifler yatmaktadır (Türköne, 2006: 490; Sözer, 2006: 3, Huberman, 1995: 192–193). Coğrafi keşifler neticesinde, keşfedilen topraklardaki altın, gümüş ve diğer değerli madenlerin sömürülmesi zenginlik yaratmaya başlamıştır. Avrupalı ülkeler dünyanın pek çok yerinde sömürgeler kurmuş (özellikle Amerika'da İspanyol ve Portekizlilerin kurduğu sömürgeler) ve oradaki maden ocaklarını işleterek maden stoklarını arttırmışlardır. Ticaretin gelişmesiyle birlikte takas usulünün yerini para almış ve paranın ülkeler arası dolaşımını arttırmıştır.

Sanayi Devrimi, Aydınlanma'nın toplumsal temelini açığa çıkarılmasında da etkili olmuştur. Mesela, eşitlik gibi bir konunun nesnelere artık toprak sahipleri ve köylüler değil; tüccarlar, işçiler, öğrenciler, burjuvazi, ulus devlet ve devlet bürokrasisidir. Bu toplumsal belirleme, sanayiye dayalı toplumsal örgütlenmenin sonucunda oluşmuştur (Yazıcı, 2002: 229; Çiğdem, 2006: 26–59; Türköne, 2006: 490).

Max Weber, sanayileşmeyi doğuran bu sebeplere bir de Protestan ahlakını ekler. Protestanlığın –özellikle Kalvenist yorumunun- kendi inananlarına aşladığı fikir, çalışma ve biriktirmedir. Protestan inancını benimseyen burjuvazinin sermayesini yatırıma aktarması ve yatırımdan elde ettiği geliri yine aynı alanda kullanması, sanayi toplumunun ihtiyacı olan sermayenin elde edilmesini sağlamıştır (Weber, 1997: 136–161; Türköne, 2006: 490). Ayrıca, akılcı düşüncenin yaygınlaşması da, sanayileşmenin gelişiminde diğer önemli etkindir.

Ünlü tarihçi Eric Hobsbawn'a göre, sanayileşmeyi doğuran asıl sebep, üretimin kendi pazarını yaratması ve genişletmesidir. Sanayi öncesi feodal toplumda üretim sınırlı sayıda alıcıya yönelik, mahalli pazarlarda yapılmaktaydı. Serfler, eşya ve giyim ihtiyaçlarını kendileri karşılamakta, aristokratlara, feodal beylere ve lordlara kendi ürettiklerinden vermekte ve eğer artan ürünleri varsa bunları pazarda sergilemekteydiler. Ancak, sanayileşmeyle birlikte üretim artmış ve bu artan üretim sonucunda pazar genişlemiştir.

Sanayileşme, İngiltere'de başlamıştır. Bunun sebebi, İngiltere'de 18. yy'de tarımsal faaliyetin neredeyse bitmesi, bunun sonucu olarak insanların yeni bir iş koluna ihtiyaç duyması ve bunun için gerekli olan sermayenin var olmasıdır. Ayrıca ülkede krallık, aristokrasi ve burjuvazi arasında bir uzlaşma da sağlanmış ve bu sayede milli pazarın oluşumu için gerekli ortam yaratılmıştır. Ülke coğrafi olarak denizlere yakın ve iç taşımacılığa olanak sağlayan çok sayıda nehre de sahiptir. Dolayısıyla, ulaşım ve iletişim imkânları çok fazladır (Türköne, 2006: 491).

Sanayileşme, pamuğu işleyen çırçır makinesinin icat edilmesiyle pamuklu dokuma alanında başlar. Sömürge ülkelerden getirilen pamuk, işlenerek yine aynı ülkelere ihraç edilmektedir. Bu sebeple, sanayileşme makineleşmeye bağlı bir süreçtir (Küçük, 1994: 20). 11 Mart 1776'da Mr.Watt'ın buhar makinesini Bloomfield Colliery'de çalıştırmaya başlamasıyla, sanayileşmenin diğer ayağı da ortaya çıkmıştır (Huberman, 1995: 194; TÜSİAD, 2002: 355). Bütün Batı Avrupa ülkelerinde sanayileşme, kentleşme ve makineleşme hızla yayılmış, demiryolları dünyayı sarmıştır (Küçük, 1994: 21; TÜSİAD, 2002: 356). Sanayileşme, Ortaçağ'ın mesleki dayanışma ve koruma esasına dayanan lonca sisteminin dağılmasına ve aynı iş alanında çalışan pek çok farklı

işletmenin piyasaya girmesine yol açmıştır. Zamanla, bir işin parçalarını üstlenen işletmeler yerine, işin aynı kapalı mekânda tamamlanmasını sağlayan fabrika sistemine geçilmiş ve fabrikalar etkin üretim yerleri haline gelmiştir (Türköne, 2006: 491).

Fabrika sistemi, üretimde işbölümünü ve uzmanlaşmayı yaygınlaştırmıştır. Ortaçağ'ın lonca sisteminde de işbölümü ve uzmanlaşma vardır. Ancak, sanayileşmenin getirdiği işbölümü ve uzmanlaşmada, işlerin her bir bölümü farklı uzman işçiler tarafından yapılmakta ve fabrika ortak bir mekân olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, sanayileşme emeği ücretli hale getirmiş ve liberalist mülkiyet anlayışını kurumsallaştırmıştır (Tekeli, 2002: 19). Sanayileşme, aynı zamanda toplumların sosyo-kültürel yapılarını da değiştirmiştir. Toplumsal tabakalaşma farklılaşmış, yeni bir çalışanlar (işçi) sınıfı doğmuştur. Yine sanayileşmeye paralel olarak gelişen yol, otoyol, elektrik, trafik, sağlık ve sosyal hizmetler siyasal otoriteyi daha büyük roller üstlenmeye itmiştir (Yazıcı, 2002: 229).

7. Modern Devlet ve Modern Siyaset

Modernite sürecinde sosyal hayatın tümünde yaşanan değişim ve yenilenme, siyasal yaşama da yansımış ve iktidar ilişkileri bambaşka bir zemine oturmuştur. Akıl unsuru burada da karşımıza çıkmaktadır. İktidarın tek meşru kaynağının halk olarak görülmesi ve iktidarın merkezileşmesi yaşanan gelişmelerin temelini oluşturmaktadır. Kendisi için iyi olanı değerlendirebilen eşit ve özgür bireylerin yer aldığı toplumda akla uygun tek yönetim biçimi demokrasi olarak görülmüştür. Halk, yöneticilerin otoritesine itaat edecektir; ancak, bu itaat zora değil, halkın kendi iradesine dayanmalıdır. Bununla birlikte, devletin otoritesi de akla dayanmalıdır. Yönetilenler bu otorite akla dayandığı müddetçe, ona itaat ederler. Konumuzla ilgili açısından Weber'in üçlü tipolojisini ele alacak olursak, modern devletin yasal-akılcı otoriteye dayandığını söyleyebiliriz. Weber, geleneksel otoritenin meşruluğunun örf, adet ve toplumun geleneklerine; karizmatik otoritenin meşruluğunun ise, halkın lidere duyduğu inanca, güvene ve hayranlığa dayandığını ifade eder. Görüleceği gibi bu iki otorite tipinde de öznel unsurlar yer almaktadır. Ancak, Aydınlanma fikrinin modern devlete bıraktığı en büyük miras rasyonalitedir. Bunun bir gereği olarak da toplumun meşru otorite tipinin, Weber'in üçüncü tiplemesinde yer alan yasal-akılcı otorite ile bu otoritenin dayanağı olan hukuk kuralları olması gerekmektedir. Yasal-akılcı otoritede, yöneticiler belirli kurallar çerçevesinde seçilerek, bu kurallara bağlı olacaklarını kabul ederler. Weber, bu görüşleriyle modern hukuk devletini işaret etmektedir (Türköne, 2006: 492).

Modern devletin ortaya çıkışı kapitalizme ve yukarıda açıklanan tarihsel gelişmelere bağlanabilir. Bununla birlikte, liberalizm ve Marksizm gibi söylemlerde modern çağa aittir (Türköne, 2006: 487; Şaylan, 2002: 114).

Modernitenin taşıyıcısı ve hâkim öznesi ulus devlettir (Keyman, 1999: 181). Ulus devlet, 1783 Amerikan ve 1789 Fransız Devrimlerinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Modern devlet ise, ulus devlet ortaya çıkmadan önce de vardır. Ancak, her ikisinin kaynaşması Fransız Devrimi'nin egemenliğin kaynağını halk olarak göstermesiyle olmuştur (Çiğdem, 2006: 17; Türköne, 2006: 493). Avrupa'da ulus devletin ortaya çıkmasında 1450 sonrasında yaşanan savaşlar da etkili olmuştur. Bu savaşlarda, Avrupa halkları birbirlerinden nefret etmeye başlamışlardır. Bu durum, milletlerin oluşmasında önemli bir etken olmuştur. Ayrıca, feodal düzenin burjuva tarafından

sarsılması ve burjuvanın ticaretini özgürce yapmak için merkezi devleti ve krallıkları desteklemesi diğer önemli etkindir (Huberman, 1995: 92; Türköne, 2006: 493).

Modern devletin temelleri, iktidara laik bir içerik kazandıran Nicola Machievelli, egemenlik kavramını meşrulaştıran ve bunu hukuksal bir zemine oturtan Jehan Bodin ve bunu geliştiren Thomas Hobbes'la atılmıştır (Göze, 1995: 112, Türköne, 2006: 493).

Machievelli, Ortaçağ'ın tanrısal kökenli iktidar anlayışına karşılık, laik ve pragmatik bir egemenlik anlayışı ortaya koymuş ve dini devletin denetimine alarak, toplumsal bir denge unsuru olması sebebiyle, iktidarın bir aracı olarak görmüştür (Aydınlı ve Ayhan, 2007: 72). "Prens" adlı çalışmasında, egemenliğin kaynağını sorgulamaktan çok, egemenliğin sürdürülmesi sorunu üzerinde durmuş ve iktidarı Prens ile özdeşleştirmiştir.

Bodin, egemenlik kavramını ilk kez tanımlayan ve onu teori haline getiren düşünürdür. Bodin'e göre egemenlik, bütün vatandaşlar ve tebaa üzerinde kanunla kısıtlanamayan en üstün iktidardır (Kapani, 1995: 56). Egemenlik, herkes için yasa yapmak, yasaları değiştirmek iktidardır. Egemen güç, yasa yaparken, onu değiştirirken ya da kaldırırken, kendinden üstün ya da kendisine eşit herhangi bir gücün onayına ihtiyaç duymaz (Göze, 1995: 135). Egemenin otoritesi, tüm yasaların üzerindedir. Bodin'e göre egemenlik mutlak, sürekli, parçalanamaz, devredilemez bir bütündür (Göze, 1995: 123). Bodin'in bu görüşleri Fransa'da feodal yapıyı parçalayarak, ulusal birliğin ve bağımsızlığın kazanılmasını sağlamış ve Fransız monarşisinin temel yapısını oluşturmuştur.

Hobbes, modern devletin oluşumuna en büyük katkıyı yapan düşünürdür. Hobbes'a göre iktidar, toplumdaki tüm insanların bütün yetkilerini ve güçlerini bir kişiye ya da bir meclise devretmeleriyle kurulacaktır (Göze, 1995: 135). Egemen olanın gücü, toplumun irade ve sözleşmesine dayandığı için, parçalanamaz ve bölünemezdir (Aktan, 2003: 1). Egemenin halka karşı bazı görevleri vardır; ancak, mutlak ve fiili bir bağımsızlığı da vardır (Türköne, 2006: 493; Göze, 1995: 137). Hukukun tek bir kaynağı vardır; o da, egemen gücün iradesidir. Görüleceği gibi egemenlik Hobbes'ta hem bir aşkınlık hem de temsil olarak ortaya çıkmıştır (Türköne, 2006: 493).

Modern devletin ortaya çıkışında önemli düşünürlerden birisi de Jean Jacques Rousseau'dur. Rousseau, demokratik bir toplum ve tüm vatandaşlar için eşit hakları savunmuştur (Aydınlı ve Ayhan, 2007: 80). Toplum Sözleşmesi'nde, bütün bireylere eşit haklar tanıyan ve bireylerin ortak iradeleri ile oluşan bir genel irade kavramı ortaya koymuştur. Bununla birlikte, var olan politik yapı ve değerlerin baskıdan ve tahakkümden oluştuklarını ve bunun için ortadan kaldırılmaları gerektiğini de belirterek, cumhuriyetçi talepleri dile getiren ilk düşünür olmuştur (Çiğdem, 2006: 48; Göze, 1995: 196–210).

Görüleceği gibi gerek Hobbes gerekse Rousseau, egemenliğin temsil mekanizması olduğu konusunda hemfikirdirler. Böylece, temsil modern devletin niteliklerinden birisi olmuştur (Türköne, 2006: 493).

Laiklik, modernitenin temel unsurlarından birisidir. Laiklik, Avrupa'da yaşanan din savaşlarının sonucunda benimsenmiş bir uzlaşma yöntemidir. Şöyle ki, Reform hareketinden sonra Avrupa'da iki büyük mezhep oluşmuştur. Bunlardan birisi İngiltere'nin benimsediği Protestanlık, diğeri ise Fransa'nın benimsediği Katoliklik. İngiltere'de, azınlıkta olan Katoliklere ve Fransa'da ise Protestanlara karşı yapılan kısımlar sonucunda, asgari müşterekte uzlaşma düşüncesi benimsenmiştir. Devletler, tebaadan yurttaş haline gelen

insanlarına karşı eşit muamelede bulunma ve aralarında din farkı gözetmeme yükümlülüğü altına girmişlerdir. Bu anlamda laiklik de, pratik ihtiyaçlara cevap vermek üzere düşünülmüş, bir asgari müşterekte buluşma yöntemidir (Türköne, 2006: 494).

18. yy’de kapitalist üretim biçiminin yerleşmesiyle, devletin ekonomi üzerindeki baskısı en aza inmiş ve piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda modern hukuk ortaya çıkmıştır. Modern hukuk alanında öncelikle de ticari ilişkileri güvence altına alan özel hukuk gelişmiştir. Diğer taraftan, ticaretin liberalleşmesiyle, anayasal devletin kurumsallaşması sağlanmıştır. Anayasal devlet, bireysel hak ve özgürlükleri güvence altına alan, siyasal yönetimi bireylerin hak ve özgürlükleri lehine hukuki ve kurumsal mekanizmalarla sınırlayan devlettir (Türköne, 2006: 494). Anayasal devlet, tüm toplumsal kimliklere eşit mesafede bulunur. Görevi; yurttaşlara eşit muamele etmek, farklı birey, grup veya kültürlere karşı ayrımcılık yapmamak ve ayrıcalık uygulamamaktır. Buna karşılık vatandaşlar da farklı kimliklerini özel hayatlarında sürdürecektir ve devlet eğer bu farklılıklara karşı bir sınırlama getirirse, bunlar kamusal alana taşınmayacak ve yasalara uyulacaktır. Böylece, gerek devlet gerekse vatandaş yasalarla bağlanmıştır (Türköne, 2006: 495).

Bu süreçte ortaya çıkan önemli yapılanmalardan bir diğeri, bürokratik yapılanmadır. Bürokrasinin ortaya çıkışı, vergilendirmeye yakından ilgilidir. Şöyle ki: Feodal dönemde vergiler, feodal beyler ve kilise tarafından belirlenmekte ve tahsil edilmekteydi. Ancak, feodalitenin zayıflaması ve merkezi devletin güçlenmesi sonucunda, krallar kendilerine bağlı memur sınıf oluşturarak vergileri toplatmaya başladılar (Huberman, 1995: 88; Türköne, 2006: 495). Bu dönemde bürokrasi krala bağlı, onun emir ve isteklerini yerine getiren bir araç durumundaydı. Ancak modern devletin ortaya çıkışıyla birlikte, bürokratik yapılanma ve işleyişte de birtakım değişiklikler meydana gelmiş; belli ilke ve prosedürler doğrultusunda çalışan, görevleri, sorumlulukları ve hiyerarşik yapısı belli bir mekanizma olarak bürokrasi profesyonel bir meslek halini almıştır (Türköne, 2006: 495). Artık bürokrasi, devletin işlevlerini yerine getiren, bütünsel bir yapının parçası olarak kabul edilmektedir.

Modern ulus devletler, 1648 Westphalia Anlaşması ile birbirlerinin egemenliklerini karşılıklı olarak kabul etmişlerdir. Anlaşmayla, her biri kendi toprakları üzerinde egemen olan, eşit ve bağımsız pek çok devletin bulunduğu bir dünya sistemi yaratılmıştır. Bu sistem içerisinde devletler, sistemin bir organı değil, yaratıcısı olarak yer alırlar. Bu sistemin son örneği olarak, Birleşmiş Milletler verilebilir. Burada yer alan devletler birbirlerinin egemenliğini karşılıklı olarak tanımışlardır. Ancak, önemli bir husus vardır ki o da, devletlerin egemenliklerinin bir kısmını Birleşmiş Milletler’e devretmeyi kabul etmesidir. Bu durum, klasik egemenlik anlayışından farklı bir anlayışı gündeme getirmiştir (Türköne, 2006: 496).

Yine, günümüzde devletlerin egemenliği konusunda pek çok tartışmaya yol açan kavramlardan birisi de küreselleşmedir. Küreselleşme; ulus devlet ötesi ticari ilişkileri, çok uluslu şirketleri, yatırımları, siyasal ve ekonomik örgütlenmeleri, iletişim olanaklarını ve nüfus hareketlerini içermektedir. Ekonomik, siyasal, kültürel ve askeri alanlarda sınır ötesi birliktelikler bu kavram içerisinde incelenmeye başlanmıştır. Artık, ulus devletlerin kapalı bir toplum olmasına imkân kalmamıştır (Nair, 2006: 333). Küreselleşmeyle birlikte, ulus devletlerin dayandığı milli egemenlik ve temsili hükümet modelleri sarsılmaktadır. Devletler özellikle ekonomik alanda kontrolü kaybetmektedirler. Devletin ekonomik alanda işlevinin, sadece uluslar arası ticaretin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için gerekli önlemleri almaktan ibaret olduğunu savunan tezler –yeni liberaller ve yeni sağ tezleri-

üretilmektedir. Bu anlamda denilebilir ki, küreselleşme ve ulusüstü yapılanmalar neticesinde, modernitenin temel göstergelerinden birisi olan temsili demokrasinin günümüzdeki varlığı, sorgulanır hale gelmiştir (Türköne, 2006: 496).

SONUÇ

Modernite projesi; nesnel bilimin, evrensel hukuk ve ahlakın geliştirilmesi, insanın kendisini bağlayan zincirlerden kurtularak özgürleşmesi ve gerek kişinin kendi yaşamını gerekse toplumsal yaşamı aklın ve bilimin önderliğinde yeniden kurması çabasından ibarettir. Aklın tüm insanlarda “ortak” ve “bir” olduğu gerçeğinden hareketle, aklın önderliğinde gelişen bütün değerlerinde aynı olması gerektiği vurgulanmıştır. İnsan, akli sayesinde “iyiyi”, “doğruyu” ve “gerçeği” anlamlandırabilecek ve akıl dışında belirleyici hiçbir dışsal otorite ve güç tanımayacaktır. Modern toplumun davranışı geleneksel, duygu temelli ve inanca dayalı değildir. Akla ve sebep-sonuç arasındaki mantıki ilişkiye dayalıdır.

Modernite önce insanı, sonra da onun dünyaya bakışını değiştirmiştir. Modernitenin insana olan bakışı, insanın da içinde yaşadığı çevreye olan tavrını değiştirmiştir. İnsan, bilgisi sayesinde doğa üzerindeki egemenliğini ve ona yönelik faydacılığını geliştirebilmiştir. İnsanın doğa üzerinde egemen hale gelişi ve onu kendi istek ve ihtiyaçlarına göre değiştirebilmesi, bilimsel bilginin hayata geçirilmesi demek olan teknoloji sayesinde mümkün olmuştur (Şaylan, 2002: 159). Teknoloji sayesinde insan, Tanrı'nın ihtişamını yansıtan ve bilinmeyen doğa kavrayışından, “doğanın efendisi” konumuna gelmiştir.

“Tanrı, kadercilik, Tanrısal doğru, Tanrısal takdir, düzen ve bilgi” anlayışının yerini artık “bilim, pozitivizm, evrensellik ve aklın üstünlüğü ve düzeni” kavramları almıştır. Modernite; pozitivist, teknoloji merkezli ve rasyonel eğilimle, ilerici ve doğrusal gelişme ve mutlak doğrulara inançla ve bilginin ve üretimin standartlaştırılmasıyla özdeşleşmiştir (Harvey, 1997: 50). Bilim ve bilgilenme Tanrısal bir süreç olmaktan çıkarak, akıl temelli bir insan özelliği olma konumuna indirgenmiştir (Şaylan, 2002: 162–163).

Aydınlanma, bir insanı zincirlerinden kurtarmak amacıyla bilginin ve toplumsal örgütlenmenin mistik ve kutsal kabuğunu kırmayı hedefleyen laik bir harekettir (Harvey, 1997: 26). Aydınlanma çağı, dinsel paradigmanın yıkıldığı dönemdir ve bu çağda her türlü meşruiyetin kaynağı bilim olmuştur. Sadece bilgiye, bilime ve akıl yürütmeye dayanarak kurulan toplum, toplum yapısı ve siyasası meşru sayılabilecek, ancak bilim ve akıl yürütme meşruiyetin dışına çıkışın ölçütünü verebilecektir (Şaylan, 2002: 107–108). Aydınlanma'nın en önemli amacı olan insanı özgürleştirme ve yüceltme projesinin gerçekleşebilmesi için insanların belirli bir biçimde davranması –rasyonel ve bilimsel- gerekmektedir. Aydınlanma'nın ilerici tarih anlayışı, “ideal toplum düzeni”ni öngörür. Bu da nihayetinde “mutlak gerçeklik” kavramını gündeme getirir. Modernite, “tekçil”dir. Bu teklik, bütün insanlıkta “birlik” yani evrensellik yaratır. Aklın yolu “bir”se ve tarih sürekli ileriye doğru akacaksa, bütün toplumlar aynı süreçten geçecektir. Modernitenin bu bakışı, bilimsel determinizmin tarihe yansımadır.

Modernite öncesinde, siyasal düzenin meşruiyet kaynağı Tanrısaldır. Modernite, Tanrısal kökenli meşruiyet kaynağına ve feodal toplumun parçalı iktidar yapısına son vererek, iktidara laik ve merkezîyetçi bir yapı kazandırmıştır. Eşit ve özgür bireylerden oluşan toplumda tek meşruiyet kaynağı halkın rızası, tek meşru

yönetim tarzı da demokrasidir. Halk, yönetenlere itaatle yükümlüdür; ancak, bu itaatin zora dayanmaması ve yönetimin akla uygun olması gerekir.

Modern devletin temel taşıyıcısı, ulus devlettir. Ulus devletin de laik ve anayasal bir zemine oturması gereklidir. Modern ulus devlet, toplumsal ve siyasal yapıda tek bakış açısına, evrenselleştirici, bütünleştirici ve homojen anlayışa sahiptir. Modernite, insanın nasıl ve ne şekilde yaşaması gerektiğini empoze eder. Bu anlamda, farklılığı değil, aynılığı esas alır. Modernitenin aklın yaratıcılığına olan vurgusu bir anlamda farklılığa bir göndermedir. Ancak, toplumu aynılık esasına dayalı olarak kurma isteği, farklılığa olan vurgusuyla tezat düşmektedir. Modernitenin bu ikilemi, zannımca temelde ulus devletin varlığının korunması kaygısına dayanmaktadır. Bu sebeple, modern ulus devlette özgürlükler kısıtlanarak farklılıkların kamusal alana çıkarılmasına izin verilmez. Söylemde, bilgide, toplumda, hukuk ve ahlakta teklik esastır. Bürokrasi, geleneksel sadakat, otorite ve disiplin ise modern siyasetin temel kavramlarıdır.

Kaynaklar

- Aktan, C. C., **Leviathan İnsan Haklarının Koruyucusu mu, Yoksa İhlalcisi mi?**, <http://www.canaktan.org/canaktan_personel/canaktan-arastirmalari/anayasal-iktisat/aktan-leviathan.pdf>, (15.11.2006).
- Aydınlı, H.İ ve V. Ayhan, **Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi Perspektifinden İktidarın Sınırlandırılması Tartışması**, <<http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/859.pdf>>, (10.01.2007).
- Bağlı, M., “Klasik Fizik (Newton Paradigmasının) İlkeleri Bağlamında Modern Bilincin ve İktidarın İmkanları: Özgürlük ve Yetkinlik,” **D.E.Ü S.B.E Dergisi**, Cilt 4, Sayı 3, s. 33-57, 2002.
- Bumin, T., **Tartışılan Modernlik: Descartes ve Spinoza**, YKY, İstanbul, 2005.
- Çiğdem, A., **Aydınlanma Düşüncesi, İletişim Yayınları**, İstanbul, 2006.
- Çiğdem, A., **Bir İmkan Olarak Modernite, İletişim Yayınları**, İstanbul, 2004.
- Göle, N., “Batı-Dışı Modernlik Üzerine Bir İlk Ders,” **Doğu Batı**, Yıl 1, Sayı 2 (Şubat, Mart, Nisan), s. 65-75, 1998.
- Göze, A., **Siyasal Düşünceler ve Yönetimler**, Beta Yayın, İstanbul, 1995.
- Harvey, D., **Postmodernliğin Durumu**, Metis Yayınları, İstanbul, 1997.
- Huberman, L., **Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla**, Çev: Murat Belge, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.
- Kahraman, H. B. ve E. F. Keyman, “Kemalizm, Oryantalizm ve Modernite,” **Doğu Batı**, Yıl 1, Sayı 2 (Şubat, Mart, Nisan), s. 75–88, 1998.
- Kale, N., “Modernizmden Postmodernist Söylemlere Doğru,” **Doğu Batı**, Yıl 6, Sayı 19 (Mayıs, Haziran, Temmuz), s. 31-51, 2002.
- Kapani, M., **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995.

- Keyman, E.F., **Türkiye’de Radikal Demokrasi**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1999.
- Küçük, M., **Modernite Versus Postmodernite**, Vadi Yayınları, Ankara, 1994.
- Michelet, J., **Rönesans**, Çev: Kazım Berber, MEB Yayınları, İstanbul, 1996.
- Nair, G., **Bilginin Değişen Anlamı ve Kavram Tartışmaları**,
<<http://www.cumhuriyet.edu.tr/dergi/makale/108.pdf>>, (13.10.2006).
- Pellicani, L., “Modernite ve Totaliteryanizm,” **Doğu Batı**, Yıl 2, Sayı 8 (Ağustos, Eylül, Ekim), s. 169-191,1999.
- Postmodernizm**,<<http://education.ankara.edu.tr/sozer/pmodern.htm>>, (13.10.2006).
- Russell, B., **Batı Felsefesi Tarihi II Ortaçağ**, Çev: Muammer Sencer, Say Dağıtım, İstanbul, 1997.
- Şaylan, G., **Postmodernizm**, İmge Kitabevi, Ankara, 2002.
- Tekeli, İ., “Türkiye’de Siyasal Düşüncenin Gelişimi Konusunda Bir Üst Anlatı,” **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, Cilt 3, İletişim Yayınları, s. 19-42, İstanbul, 2002.
- Türköne, M., **Siyaset**, Lotus Yayınları, Ankara, 2006.
- TÜSİAD, **Felsefe**, 2002.
- Urhan, V., “Modernizm, Postmodernizm ve Personalizm,” **Doğu Batı**, Yıl 2, Sayı 8 (Ağustos, Eylül, Ekim), s. 143-169, 1999.
- Wagner, P., **Modernliğin Sosyolojisi**, Doruk Yayınları, 1992.
- Weber, M., **Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu**, Çev: Zeynep Aruoba, Hil Yayın, İstanbul, 1997.
- Yazıcı, E., “Yirminci Yüzyılda Gelenekten Moderniteye Türk Sosyo-Kültürel Yapısında Gözlenen Değişmeler,”**G.Ü İİBF Özel Sayısı**, s. 223-245, 2002.